

Zijn geest is weer terug in het hart van Frederiksoord

Frederiksoord Nu

FREDERIKSOORD – In de gebouwen en de tuinen van de voormalige tuinbouwschool waait sinds september een andere wind. Wat direct opvalt is de andere, aangename sfeer die er heerst. In het schoolgebouw is een uitgebreide opknopbeurt aan de gang.

*Het ruikt weer normaal.
In de tuinen is een uitnodigende bedrijvigheid.*

Hartverwarmend is de bevoegenheid waarmee de oprichters van De Proef spreken over hun missie, de plannen die ze hebben en over wat er al bereikt is. Stap voor stap willen ze niet alleen het terrein en de gebouwen weer verantwoord ecologisch beheren en herstellen, maar ook nieuwe voedselpraktijken en tuinbouw ontwikkelen en onderwijs bieden. Tegelijkertijd willen ze betrokkenheid van de gemeenschap stimuleren door middel van kunst en cultuur. Het professionele bestuur wordt bijgestaan door veel vrijwilligers: de nieuwe tuinhazen. Met elkaar hebben ze in korte tijd een omslag weten te bewerkstelligen. Het tempo waarmee dit gebeurt is vergelijkbaar met het cito-tempo van Johannes van den Bosch twee eeuwen eerder. Bijzonderheid: iedereen werkt op vrijwillige basis! Elders in dit blad

leest u meer over De Proef en de plannen met het hart van Frederiksoord.

Een werkgroep onder leiding van hovenier Harrie Boerhof heeft het initiatief genomen om in Frederiksoord een groene opleiding op hbo-niveau te starten. Het Groen College Frederiksoord zou graag gebruik willen maken van de leegstaande oude Tuinbouwschool uit 1884. Maar dat moet eerst worden gerenoveerd. De Proef zal voorlopig ruimte beschikbaar stellen voor het geven van dit nascholingsonderwijs. Daarmee komt tuinbouw onderwijs terug in Frederiksoord!

Dit is de vierde en laatste uitgave van 2023. De Star is een onafhankelijk blad dat bestaat dankzij bijdragen van onze sponsors. Wij zijn daar heel blij mee, maar om de begroting sluitend te houden, kunnen we nog wel enige financiële steun gebruiken. Kijk op onze website om te zien wie ons ondersteunt – www.de-star.nl

De redactie wenst u weer veel leesplezier en met de overgang naar het nieuwe jaar wensen wij u in deze turbulente tijd goede feestdagen en een gelukkig 2024 toe.

Oorspronkelijke tuinbouwschool

FREDERIKSOORD – 28 september jl. stelde de Maatschappij van Weldadigheid belangstellenden in de gelegenheid om een kijkje te nemen in de tuinbouwschool uit 1884. Circa vijftiend bezoekers maakten hiervan gebruik.

Zowel MvW als de redactie van De Star waren verheugd met de grote opkomst en de aandacht in de pers. Buurtgenoten troffen elkaar en praatten, onder het genot van een kopje koffie in het zonnetje, nog even gezellig na. De tijd heeft hier stilgestaan. Zelfs in de zogenaamde bestuurskamer is de kast nog aanwezig waar voorwerpen uit de nalatenschap van Gerard Adriaan van Swieten bewaard moesten worden.

Wat gaat er nu gebeuren met het pand? Een ding is zeker, voor het opknappen is zo'n twee miljoen euro nodig. Daar komt nog een bedrag bij om het aan te passen aan een nieuwe bestemming. Over die nieuwe bestemming wordt nog gesproken. Zeker is dat het een toevoeging aan de Kolonie moet bieden.

Met de bus naar Frederiksoord-Zuid

FREDERIKSOORD – De Ronde van het Sterrebos organiseerde voor leden en vrijwilligers van de MvW en museum De Proefkolonie een excursie naar Wortel en Merksplas. MvW en De Proefkolonie ondersteunden deze reis financieel.

In Merksplas leidt een gids met een sappige Vlaamse tongval en het accent op de ie van het woord kolonie, ons rond langs de gebouwen om daarna met ons in de bus te stappen naar Wortel.

Wortel en Merksplas in de Zuidelijke Nederlanden maakten ooit deel uit van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. In navolging van de koloniën in de Noordelijke Nederlanden stichtte de Maatschappij van Weldadigheid in 1822 Kolonie 5, de Vrije Kolonie Wortel, met oorspronkelijk 129 koloniehuisjes. In 1824 werd Kolonie 7, de Onvrije of strafkolonie Merksplas gebouwd. De rechte lanen met bomenrijen herinneren aan die tijd, maar de koloniehuisjes werden in 1830 na de afscheiding met Nederland verbrand. De Belgische overheid stopte de financiering en in 1842 waren de zuidelijke koloniën failliet. In 1870 werden Wortel en Merksplas aangekocht door de Belgische staat en kreeg de naam Weldadigheidslandbouwkolonie. Stedenbouwkundige Victor Besme bouwde de panden in Wortel en

Merksplas volgens een eigen kenmerkende bouwstijl. Merksplas werd een onvrije landbouwkolonie voor manlijke landlopers en bedelaars. Ze werkten onder bewaking op het land en in werkhuizen. In Wortel werden behoeftige bejaarden, mensen met een beperking en werklozen ondergebracht.

In 1993 (!) werd hier de wet op de landloperij afgeschaft. Niet alle landlopers aanvaardden hun vrijheid, maar bleven vrijwillig. In Merksplas is nu een gevangenis en een gesloten centrum voor uitgeprocedeerde asielzoekers. De overige gebouwen hebben recreatieve bestemmingen gekregen. De centrale boerderij in Merksplas is een bezoekerscentrum geworden en in de kapel (1897) worden feesten, partijen en culturele activiteiten gehouden. In de kelder is een gevangenis museum. Het ge-

bouw is geen kerk, omdat er op de muur een kruis met daarin een leeuw staat afgebeeld. De leeuw staat symbool voor de Belgische staat en kerk en staat dient gescheiden te blijven. Het centrum van Wortel met vier witte hoofdgebouwen vertoont overeenkomst met het centrum van Willemsoord. De begraafplaats die volgens overlevering stamt uit de 'Hollandse' periode, is in 2010 gerestaureerd. De houten kruisen zijn inmiddels vervangen door 227 witte betonnen kruisen. Op de kruisen staan geen namen maar nummers. In totaal zijn daar meer dan 6000 mensen begraven. Na de benoeming van Wortel tot UNESCO Werelderfgoed, genieten zowel Wortel als Merksplas van een toenemend aantal bezoekers. Het gebied van Wortel en Merksplas is beschermd en wordt beheerd door Het Kempens Landschap.

Oesterzwammen in het Kiemhuis

FREDERIKSOORD – 'Kiemzwam' is een experimenteel project van de Circulaire Vernellers, gevestigd in de Vernellingshoeve, de Vrijboerhoeve naast museum De proefkolonie.

Het is een innovatiehub voor pioniers in de bouw, de voedselketen en bedrijven die werk maken van hun reststromen. Zij willen innovatie stimuleren, circulaire economie bevorderen en bijdragen aan een duurzame toekomst. Zij werken samen met Gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe, gemeente Westerveld en Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie.

In het achterste gedeelte van het Kiemhuis hangen geperforeerde plastic zakken aan balken. Wiebe Lamsma legt uit: De zakken zijn gevuld met zaagsel, afkomstig van Pauls Houtzagerij uit Nijensleek of met appelpulp van het appelciderbedrijf Waltcider in de tuinbouwschool. Aan de zakken is water en broed voor de oesterzwammen toege-

voegd en over een week of zes worden de zwammen zichtbaar.

Een eerder experiment met het kweken van oesterzwammen op koffiedik is gestopt omdat er onvoldoende vers koffiedik uit de nabije omgeving kon worden betrokken. Het huidige experiment is in oktober gestart en loopt tot 1 mei. Vrijwilligers van de Kiemhustuin komen twee keer per week zakken vullen en volgen de ontwikkeling van de zwammen. Naar verwachting levert 100 kg. zaagsel ongeveer 10 kg. oesterzwammen op. Afzet is al gegarandeerd onder andere bij Logement Frederiksoord en restaurant Ludiek in Havelte. In de testfase wordt alles gedocumenteerd zodat er in mei een onderbouwde businessplan geschreven kan worden. Vervolgens zoekt men een ondernemer die de ruimte en het animo heeft om de teelt in eigen beheer op te zetten. Dat de Circulaire Vernellers meer doen dan dit, laten ze in het voorjaar zien op een door hen te organiseren buurtfeest.

Tramloods terug in vertrouwde handen

FREDERIKSOORD – En wel in handen van de **Maatschappij van Weldadigheid**. Dat de tramloods ooit door de MvW was gebouwd is vrij onbekend, daarom een terugblik.

Al in 1898 vervoert een paardentram of ook wel omnibus genaamd, mensen van en naar Wilhelminaoord, Frederiksoord en Steenwijk.

De rit Wilhelminaoord - Frederiksoord duurt 25 minuten, Frederiksoord - Steenwijk 1 uur. Na jaren van voorbereiding start in 1914 de NTM een tramdienst tussen Oosterwolde en Steenwijk, met ver-

voer van reizigers, reisgoed en bestelgoederen. Hierdoor worden de koloniën ontsloten en zijn er geen verlofpassjes meer nodig om het gebied te mogen verlaten. De tuinbouwschool wordt toegankelijker voor studenten. In 1920 bouwt de MvW een goederenloods met laad- en losplaats aan de Kon. Wilhelminalaan bij het Sterrebos. Ook komt er een kantoor voor de NTM en een wachtruimte voor reizigers. De MvW gebruikt de loods voor opslag van hout, bestemd voor de mijnbouw. Verder worden de wagons gebruikt voor vervoer van kunstmest, aardappelen, mandwerk, steenkool en boter. Het jaarverslag van de MvW in 1914 spreekt over een economische ommekeer door de komst van de tram. In 1947 wordt, door opkomst van de autobus, het personenvervoer met de tram gestaakt. In september 1962 is de laatste rit. De opkomst van vrachtauto's maakt de tram onrendabel. De studenten van de tuinbouwschool, de 'tuinhazen', doen de tram uitgeleide door kransen om de bumpers van de tram te hangen en de locomotief te versieren met bloemen en groen. Ze begeleiden de laatste rit onder het zingen van: 'Moeder onze tram is dood, hij is uit de rails gereden'.

Hierna wordt de tramloods eerst verhuurd aan de Coöperatieve Landbouwbank, daarna aan Van Gend & Loos en in 1963 verkocht aan Fouragehandel Gebr. Booy. Weer later komt het pand in handen van Van Dijk uit Noordwolde die het achtereenvolgens verhuurt aan de Quiltshop, biologische winkel Villa Sterrebos en Bier van Eijk. En dan is het kringetje rond, de loods is weer in handen van de MvW en deze verpacht het aan museum De Proefkolonie. Er komt een kleine expositie over transport en logistiek in de kolonie, ruimte voor ontvangst van groepen en tijdelijke tentoonstellingen. Tevens is het de bedoeling dat er een overkapt stalling komt voor de Kolonietram en de Kolonie-expres. In juni 2024 wordt gestart met de verduurzaming van het pand en medio november zal de openstelling plaatsvinden.

Nieuws van/uit Huis Westerbeek

- **Cees Bijl** is per 1 januari 2024 de nieuwe bestuursvoorzitter van de Stichting Maatschappij van Weldadigheid. Hij volgt Anneke Haarsma op die twee termijnen voorzitter was. In zijn vorige functie als gedeputeerde van de provincie Drenthe, was Cees Bijl nauw betrokken bij het verkrijgen van de UNESCO Werelderfgoed status voor de Koloniën van Weldadigheid.
- Er is begonnen met de herinrichting van omgeving en parkeerplaats bij Museum De Proefkolonie. Vanwege de werkzaamheden wordt de zaterdagse **biologische markt** tijdelijk verplaatst. In goed overleg met gemeente Westerveld, MvW en de marktkooplieden heeft de markt een mooie zichtlocatie gekregen op het Lesturgeonplein in Vledder. Vanaf november zal de biologische markt voor een half jaar op de nieuwe locatie te vinden zijn. Wanneer de werkzaamheden bij de Proefkolonie gereed zijn, komt de markt terug naar Frederiksoord.
- **Life Climate Forest** (www.climateforest.eu) is een landelijk project dat onderzoek doet naar klimaatbestendige bossen. In Drenthe zijn twee bosgebieden van 30 ha hiervoor aangewezen, waaronder een perceel van de MvW in Boschoord. Het project wordt ondersteund door de EU. Het onderzoek richt zich op klimaatbestendigheid van bossen, zoals verschillende boomsoorten en -leeftijden in een veranderend klimaat. De MvW behoort ook hiermee tot de voorlopers.

- Er komt een historisch en ecologisch onderzoek naar de **uniforme laanbeplantingen** in de zeven Koloniën.
- Het plan is om de **voormalige Vrijboerhoeve Koningin Wilhelminalaan 61** te verbouwen tot een appartementencomplex met 6 koopappartementen op erfpacht. Belangstellenden kunnen zich wenden tot Fehse Makelaardij in Havelte.

Kort Kolonienieuws

Boschoord

- Het schooltje van Boschoord heeft nieuwe gebruikers: Marieke van der Lest en Adrienne Rook. 'Artistiek en Authentiek' vatten de activiteiten samen, die zij willen uitvoeren. Adrienne zal als kunstenaar een deel van het gebouw gebruiken als

atelier en Marieke gaat zich, naast cursussen, trainingen en samenkomsten onder andere richten op de historische achtergrond van school en omgeving.

Nijnsleek

- Op de afrondende avond van Corso Frederiksoord heeft op 15 november jl. de jury de beoordelingen toegelicht en tips uitgedeeld. Alle corsogroepen werden gecompimenteerd vanwege toename van kwaliteit en niveau. Het corso van 2024 staat in het teken van 'Dromen'.

Wilhelminaoord

- Het thematerras van Ons Dorpshuis, waar het verhaal van Wilhelminaoord wordt verteld is feestelijk geopend door burgemeester Rikus Jager en 'generaal Johannes van den Bosch'. Vooruitlopend vertelde projectleider Jannes Prikken hoe dit alles tot stand is gekomen. Het bestuur van Ons Dorpshuis was voornamelijk gefocust

op verduurzaming en activiteiten. De buitenzijde met het terras verpouperde enigszins. Als inwoner, vrijwilliger bij Ons Dorpshuis en voormalig bestuurslid van stichting Weldadig Oord, concludeerde Jannes dat er hier nodig iets moest gebeuren. Het nieuwe, uitnodigende terras met informatiezuilen, sluit als rustpunt mooi aan op de verschillende fiets- en wandelroutes door het koloniegebied.

De Proef bruist

FREDERIKSOORD – Toen Kim van den Belt en Joshua Kelly met hun plannen voor De Proef kwamen was de stemming van omwonenden op zijn minst afwachtend. Hoeveel waanzinnige plannen waren er na sluiting van de tuinbouwschool wel niet de revue gepasseerd?

De plannen van De Proef zijn van een totaal andere orde. Ze spreken van 'een erfgoedherstel project'. Aandacht voor historisch groen, tuinbouw, voedsel, educatie, kunst en cultuur. Om te illustreren hoe De Proef momenteel aan het werk is, zijn we met hen in gesprek gegaan en hebben we een rondleiding door de tuin bijgewoond van Heilien Tonckens, bestuurslid, ecoleer en oud-tuinhaas. De Vereniging De Proef heeft een bestuur van deskundigen op velerlei gebied en allemaal zijn ze praktisch en positief ingesteld. Zo'n dertig vrijwilligers zijn wekelijks in de tuin aan het werk onder leiding van Heilien. Veel vrijwilligers zijn oud-tuinhazen of oud-docenten die van heinde en verre komen om in 'hun' tuin aan de slag te gaan.

Wat gebeurt er zoal? Bramenopschot wordt verwijderd. Meer ruimte voor mooie en bijzondere beplanting door snoei of kap. De jongste onlangs aangemelde vrijwilliger, is 20 en gek op coniferen. Hij kan zijn hart ophalen in het pinetum. Het overschot aan vleugelnootbomen wordt gekapt. Een houtbewerker maakt er schalen van, die verkocht worden in de school.

De kassen worden opgeschoond en gerenoveerd door de Eerste Wijk uit Veenhuizen. Er wordt dan voedsel verbouwd en een gedeelte wordt horeca, waar eigen producten worden verwerkt en geserveerd.

In de Proeftuin worden planten gezaaid voor verwerking tot kruidenthee. De perenlei is hersteld en officieel geopend. Alice de Boer, oud-tuinhaas en inwoner van Frederiksoord, mocht er een jonge

boom planten. Er komt een pilot met een nieuwe vorm van composteren van snoeiafval uit de tuin. Met B+O architecten wordt gekeken naar de mogelijkheid om zes tijdelijke verblijfplaatsen te creëren voor studenten die deelnemen aan een project.

Het schoolgebouw wordt waterdicht gemaakt, schoongemaakt en geschilderd. Enkele lokalen zijn verhuurd aan kunstenaars, een klokkenmaker, een appelcidermaker en restaurant De Franse Binnentuin. Eén lokaal wordt een laboratoriumkeuken. In 2024 start Groencollege Frederiksoord met een pilot in twee lokalen. Modulair en praktijkgericht hbo-onderwijs voor ervaren hoveniers.

Als we Joshua en Kim vragen waar De Proef over 40 jaar staat, antwoorden ze: 'Dan staat hier een zinderend project en groeien en vernieuwen we nog steeds, dan hebben we laten zien dat we te vertrouwen zijn en is er een nieuwe generatie tuinhazen die met net zoveel liefde over deze plek spreekt als de oude tuinhazen'. Meer weten, ga naar deproef.org

De Star is een onafhankelijk kwartaalblad voor Frederiksoord en omstreken. **Redactie:** Tanneke Bloemendal - Peter Bom - Nico de Leeuw - André Tempelaar - Wanda Torrenga. **Opmaak:** Cor Krüter.

Via www.de-star.nl kunnen belangstellenden een gratis digitaal abonnement aanvragen. Reacties over het blad zijn welkom op redactie@de-star.nl. Sponsors worden vermeld op onze website.

De Star wordt gefaciliteerd door de *Stichting Maatschappij van Weldadigheid* en de *Gemeente Westerveld/Regiodeal Zwolle*.